

REZYUME

Maqola ingliz tilini o'qitishning yozma nutq strategiyasi haqida. Yozma nutq to'rtta til qobiliyatlaridan biridir: o'qish, yozish, gapirish va tinglash. Yozma nutq unumli mahorat deb qaraladi, demak u tilni qabul qilish o'rniga ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Maqolada yozuvning asosiy bosqichlari, tuzatishning etti usuli va o'qituvchilarning vazifalari berilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются письменные стратегии в обучении английскому языку. Письмо - одно из четырех языковых навыков: чтение, письмо, устная речь и аудирование. Письмо считается продуктивным навыком, оно предполагает создание языка, а не его получение. Приведены основные этапы письма, семь способов исправления ошибок в письме и задания учителя.

SUMMARY

The given article deals with the writing strategies in teaching English. Writing is one of the four language skills: reading, writing, speaking and listening. Writing is considered to be productive skill that means, it involves producing language rather than receiving it. There are given main stages of writing, seven ways of correction and teachers' tasks.

**O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRUVCHI O'QUV TOPSHIRIQLARI
MAZMUNINI TAKOMILLASHTIRISH**

G'.H.Hamroyev - *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Sh.Murodova – *o'qituvchi*

Toshkent shahri, Yunusobod tumani 240-maktab

Tayanch so'zlar: matn, o'qish savodxonligi, nutqiy ko'nikmalar, savol va topshiriqlar, muallif maqsadi, matn mazmuni.

Ключевые слова: текст, читательская грамотность, речевые навыки, вопросы и задания, цель автора, содержание текста.

Key words: text, literary background, spoken interaction skills, questions and tasks, author purpose, text context.

Ta'lim tizimidagi asosiy muammolardan biri – bu o'quvchilarning badiiy asar mutolaasiga ishtiyoqsizligidir. Buning bir nechta o'ziga xos sabablari bor, albatta. Shulardan biri, asosiysi, o'qish savodxonligining pastligi, matnni tahlil qilaolmaslik natijasida ma'no tushunarsiz bo'lib, qiziqish so'nib qolmoqda. Bu o'rinda adabiyot o'qituvchilarining tahlilga no'noqligi ham natijaga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. “Shu kungacha hech kim boshlang'ich sinflarda va undan keyingi bosqichlarda o'qiyotgan o'quvchilarga qaysi sinfda nimani o'qitish maqsadga muvofiqligini ilmiy nuqtai-nazardan asoslab bergan emas” [1:13].

Zero, mamlakatimiz rahbari ham “Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va g'ayratini safarbar etamiz” [2:57], – deya ta'kidlashi ona tili va adabiyot ta'limi oldiga o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda erkin hamda ravon ifodalay oladigan, teran fikrlovchi ijodiy tafakkur sohiblarini tarbiyalashdek mas'uliyatli vazifani qo'ymoqda.

Ta'lim mazmuni sirasida o'quvchilarga taqdim etilayotgan bilimlar ularning ijtimoiy ehtiyojlarini qondira olishi, ularni ijodkorlikka, bunyodkorlikka undashi lozim [6:17]. Shu ma'noda, o'qituvchi, avvalo, ijodi o'rganilayotgan adibning yoki bo'lmasa, shoirning yashagan davri va o'shapaytdagi millat, jamiyat hayoti bilan bog'liq bo'lgan jiddiy muammolarni ko'z oldiga keltirishi lozim. Masalan, Maqsud Shayxzoda, O'tkir Hoshimov, Said Ahmad ijodini o'rganar ekanmiz, ularda ma'rifatchilik g'oyalari targ'ibini ko'rmaymiz. Nega? Chunki, ular ikkinchi jahon urushi davrida yashab ijod qilgan. Shuning uchun ularning asarlarida urushning asoratlari, bu davrdagi insonlar turmushi ochib berilgan. Yoki G'afur G'ulom, Abdulla Qahhor kabilarning ijodini tahlil qilishda ular yashagan davrni his etishingiz kerak bo'ladi. Negaki, “O'g'ri”, “Mening o'g'rigina bolam” hikoyalari bejizga yozilmagan. Yoki “Bemor” hikoyasini esga oling! Bularda umumiylik borligini esdan chiqarmaslik lozim.

Endi “Uloqda” hikoyasiga kelamiz. Birinchidan, Abdulla Qodiriy kim? U qaysi davrda yashagan? Uning maslakdoshlari kimlar edi. Adib yashagan davrning katta muammosi nimalardan iborat bo'lgan? Zamondoshlari ijodida qaysi mavzu ko'proq qalamga olingan?

Mana shu savollarga javob topishimiz bilan biz tahlil qilmoqchi bo'lgan asar mazmuni oydinlasha boshlaydi. Keling, Qodiriyning “Uloqda” hikoyasini tahlil qilamiz.

Hikoya nomlanishidan boshlab to yakunigacha uluq voqeasi tasvirini beradi. O'quvchi bir qaraganda milliy

qadriyatlarimizdan biri ko'pkarini yorqin, real ifodalab beribdi, deb o'ylaydi. Asar tuzilishi, nazariyasidan xabardor o'quvchi, o'qituvchi xursandchilik bilan qayg'uni bir paytda yonma-yon tasvirlash maqsadi bo'lgan degan xulosaga keladi. To'g'ri, asarni o'qib, undan qanday zavq olish, qanday xulosa chiqarish o'quvchining ixtiyorida, ammo ijodkorning maqsadini, g'oyasini anglash eng muhim masala hisoblanadi.

O'quvchi, to'g'rirog'i, o'qituvchi Qodiriyning jadid adabiyot vakili ekanini hech qachon unutmasligi lozim. Uning safdoshlari Cho'lpon, Fitrat, Avloniy kabilar. Millat fidoiylarining birdan-bir maqsadi xalqni ilm-ma'rifatli qilish ekanligini asar tahlilida nazarda tutish lozim. Shu o'rinda maslakdoshlarining ijodiga ham mavzuni bog'lash lozim. Masalan, Avloniyning mashhur “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida “Tarbiya zamoni” fasli bor. Unda tarbiyani kimlar qilur, degan nihoyatda og'ir savolga ijodkorning o'zi javob beradi:

– Onalarni, desak.

– Qaysi onalarni aytursiz?! Sochi paxmoq, qo'li to'qmoq onalarni ayturmisiz?! Ular o'zlarida yo'q tarbiyani qaydan berurlar?

– Xay, otalar-chi, desak.

– Qaysi otalarni aytursiz?! Karnaychi, surnaychi, to'ychi, bazmchi, do'mbirachi, uloqchi otalarni ayturmisiz?! Ular ilm uchun bir tiyin ham sarflashni istamaydi. Shular tarbiyalaydimi, degan ayanchli javoblarni beradi [3:18].

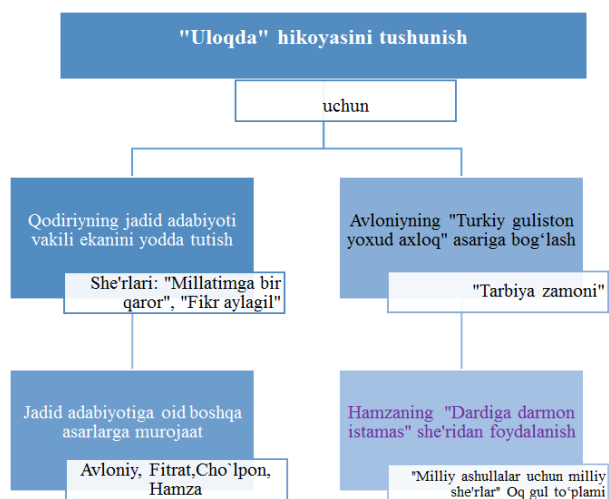
Endi “Uloqda” hikoyasiga qaytamiz adib mobodo xalqning qadimiy ko'pkari marosimini maqtamoqchi bo'lgan bo'lsa, umri shu ish bilan o'tgan Esonboyning bostirib o'ldirmagan bo'lardi. Bilaks, unda zarbof to'n kiydirib, bir ot yoki, bir qo'chqor hadya qilgan bo'lardi.

Avloniy ham uloqchi otalarni qoralaydi, jumladan, Qodiriy ham bu bilan uloqni ma'lum ma'noda yoqlamaypti. U o'z hikoyasi orqali 12 -13 yashar ya'ni, mukka tushib kitob o'qishi lozim bo'lgan bolalarning o'z vaqtlarini behuda narsalarga sarflayotganini uluq fojeasi orqali ko'rsatib bermoqda. Esonboy ham shu bolalar kabi bir umr otning ortidan yurgan. Adib o'z o'quvchilariga, millat bolalariga umrni behudaga sarflamay ilm-ma'rifatga, madaniy turmushga intilib yashash zarurligini so'z san'ati orqali ifodalab bergan. Shu o'rinda Qodiriyning maslakdoshi Hamzaning “Dardiga darmon istamas” she'riga ham to'xtalish lozim.

Unda shoir shunday deydi:

O'zga ellar hikmat topib, uchsalar suyi samo

Bizni ellar loqal yer uzra davron istamas. [4:27].

Ko'rib turibmizki, jadidlar o'z yelkalariga millatni uyg'otish, ilm- ma'rifatga chaqirishdek buyuk bir mas'uliyatni olib yurgan bir paytda ulq o'yin, xo'roz urishtirish, it urishtirish kabi ko'ngilni xushlash uchun bo'ladigan ishlarni targ'ib qilishi haqiqatdan ancha uzoqdir.

Amalda bugungi kunda aksariyat mashg'ulotlarda matn ustida ishlaganda o'quvchilarga beriladigan savollarning mazmuni talab darajasida emas, aniqrog'i hayot uchun ahamiyatsiz:

1. Abdulla Qodiriy nechta roman yozgan?
2. Nechanchi yilda nashr qilingan?
3. Nechanchi yilda hibsga olingan? kabi tarjimai holiga doir;
4. Hikoyada nechta bola qatnashgan?
5. Uloqqa kim biya minib kelgan?

Adabiyotlar

1. Баркамол авлод орзуси. -Т.: "Шарк", 1999. 13-б.
2. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. -Т.: «Ўзбекистон», 2016. 14-б.
3. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. -Т.: «O'qituvchi», 1998. 34-b.
4. Rahmon Qo'chqor va boshq. Adabiyot 5-sinf o'quvchilari uchun darslik. -Т.: «O'zbekiston», 2015. 27-b.
5. Hamroyev G., Palvanova N. Adabiy o'qish yoki mutolaa zavqi. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. -Т.: «Bayoz», 2018. 172-b.
6. Йўлдошева Д. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури талаблари асосида таълим мақсадини белгилашнинг дидактик асослари. -Т.: "Фан", 2006. 145- б.

Maqolada matn ustida ishlash orqali o'quvchilarda o'qish savodxonligini rivojlantirishga doir o'quv materiallaridan, jumladan, matn tahliliga mo'ljallangan savol va topshiriqlardan foydalanish metodikasi haqida fikr yuritiladi. Barcha savollar o'quvchini fikrlashga undashi, matn mazmunini anglashga yo'naltirishi nazarda tutilgan.

REZYUME

В статье рассматривается методика использования учебных материалов по развитию читательской грамотности у учащихся посредством работы над текстом, в том числе вопросы и задания для анализа текста. Предполагается, что все вопросы побуждают читателя к размышлению, направляют на осмысление содержания текста.

PEZIOME

The article discusses the method of using educational materials for the development of reading literacy among students through work on the text, including questions and tasks for the text analysis. It is assumed that all questions encourage the reader to think, direct to comprehend the content of the text.

SUMMARY

BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA FIZIKADAN MASELELER SHESHIWDIŇ HÁR TÚRLILIGI

I.J.Jaksimuratov- stajyor izleniwshi

Ózbekstan Ilimler Akademiyası yadro fizikasi instituti

A.E.Otarbaev- assistent oqitwshi

D.G.Hajibaev- stajyor oqitwshi

Z.J.Jaksimuratova- magistrant

Ájiniyaz atundaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

R.SH.Kadirov-oqitwshi

Nókis qalalıq XBB №48 sanlı mámleketlik qánigelestirilgen ulıwma bilim beriw mektebi

Tayanch sózlar: matnli, tajribali, jadvalli, tenglama, vaqt, balantlik, tezlik, harakat, tasnif, politexnika, erkin tushish.

Ключевые слова: текстовый, экспериментальный, графический, уравнение, время, высота, скорость, движение, классификация, политехникум, свободное падение.

Key words: textual, experimental, graphic, equation, time, height, velocity, traffic, classification, polytechnic, free fall.

Oqiw procesinde ulıwma logikalıq juwmaqlar shıǵarıw, matematikalıq ámeller orınlaw, fizika páninde ornatılǵan nızamlılıqlarǵa tiykarlanǵan eksperiment járdeminde sheshiletuǵın kishi másele, ádette, fizikalıq másele dep